

Лъвове и тигри

За мен е голяма чест да бъда предложен за тази награда. Знам, че тя не отразява никакво академично постижение от моя страна, но ще я приема с голямо лично удоволствие и гордост като признание за възхищението ми към успехите, постигнати от НБУ през последните 20 години, и към приноса му към академичния и интелектуален живот на България.

Започнах дипломатическата си кариера през 1981 г. и през изминалите три десетилетия най-много ме е впечатлявала ролята, която университетските и академични обмени играят в развитието на връзките между страните и в изграждането на взаимно разбиране и опознаване.

В началото на 90-те години бях изпратен в консулството ни в Бостън - град, известен с академичните си начинания и славец се с международно признати университети. Бостън, разбира се, също така е много ирландски град, който в продължение на векове е приемал и подслонявал поколения от сънародниците ми. В университетите на Бостън и Масачузетс се предлагат различни курсове по ирландистика, които внасят ново тълкуване на ирландските теми, както и за това какво е да си емигрант от Ирландия. Може да звучи като куриоз, но именно в Бостън започнах да усещам по-добре ирландската култура и да питая по-дълбоко уважение към нея. И пак там видях как американците от ирландски произход проявяват разбиране към корените си и поддържат връзка с родината на дедите си, подтикнати от нещо повече от носталгия.

През 1995 г. заминах за Лондон, където се натъкнах на същия феномен. Във Великобритания, обаче, университетските преподаватели играеха важна роля за по-задълбочено разбиране на сложните исторически взаимодействия между двете страни, както и на продължаващия години наред конфликт в Северна Ирландия.

През 2000 г. открихме консулството в Шанхай и едно от предизвикателствата, пред които бяхме изправени, бе как да събудим интерес към Ирландия - тази малка, далечна и непозната страна, която през по-голямата част на XX век е имала епизодични контакти с Китай. Развитието на академичните връзки между Ирландия и областта, покривана от консулството ни там, се оказаха най-ефективният път към взаимното ни опознаване и разбирателство.

Това също е валидно и за България. Ние живеем в противоположните ъгли на Европа и в географски смисъл сме най-далечните партньори. В исторически аспект нашите две страни не са имали много контакти. Официалните дипломатически отношения са установени едва преди двайсет години. И така въпросът, на който трябваше да дадем отговор при откриването на посолството преди пет години, бе как да направим Ирландия по-близка и по-позната на България. Отговорът ми се състои от две части. Първо, вярвах, че е необходимо да вложим време, усилие и средства в културна дейност и обмен. Защо? Защото културата е това, което ни определя далеч по-точно от ДНК-то, или от цвета на кожата, или от кръвната група. Тя ни прави разбираеми за другите. Тя е нещо, което не губим, когато го раздаваме. Точно обратното - културният обмен може най-малкото да ни забавлява, а в най-добрия случай и взаимно да ни обогатява. С икономически термини смятам, че може да бъде определена като не-съперническо, достъпно благо с много положителни характеристики.

По същия начин вярвах, че е желателно да се насърчават връзките в областта на образованието. Бях твърдо убеден - и все още продължавам да бъда - че обменът между образователни институции от най-висок клас, автономни от държавно вмешателство и все пак разчитащи на държавна финасова подкрепа, може да играе важна роля във взаимното ни опознаване и разбиране. В дипломатически аспект стратегията придобива ясен смисъл: подклаждайки интерес към страната ми в студентите днес, ние се надяваме, че така ще ангажираме тяхното внимание и ще имаме тяхното благоразположение за цял живот. Като се има предвид, че тези студенти един ден ще бъдат на ръководни позиции или ще спомагат за сформиранието на общественото мнение, дългосрочните ползи стават съвсем ясни, надявам се. Приемам, че мнозина тук биха се противопоставили на идеята университетът да се превърне в инструмент на външната политика, но дебатът за необходимостта от академична автономия от една страна, и за моралния дълг на университета към обществото от друга, е доста обширен и предполагам, че ще продължи да провокира оживени дискусии.

Безкрайно съм благодарен на проф. Албена Бакрачева за възможността да разговарям със студентите ѝ през последните години. Трябва да призная, че интересът ми не беше само професионален. В личен план тези срещи бяха много приятни и, освен че студентите на Албена имат прекрасни езикови умения, бях впечатлен от интелигентността им и доброто им отношение към мен. Те са и една от причините, поради които вярвам, че

трябва да сме оптимисти за бъдещето на България.

Също така вярвам, че има и други достоверни причини да бъдем оптимисти относно бъдещето на България, въпреки че съм наясно, че не всеки споделя това мнение. В тази връзка бих искал да ви препоръчам написаното за оптимизма от един човек, пряко свързан с живота на този университет от самото му учредяване, както и да благодаря на проф. Рандал Бейкър за неговото приятелство.

Мога да представя солидни аргументи за оптимистичния ми поглед относно бъдещето на България, основани на опита на собствената ми страна - Ирландия - през последните петдесет години.

Някъде към края на 50-те години стана ясно на всички и официално бе признато, че ирландската икономика е в упадък. Малка и затворена, пазена от високи тарифи и все още разчитаща до голяма степен на земеделие, икономиката ни всъщност предлагаше нисък стандарт на живот, висока безработица и масова емиграция. Населението намаляваше драстично и се състоеше от непропорционално много възрастни хора и деца. По това време популярна шега бе: „Моля последния, който си тръгне, да изгаси лампите.“ Отговорът на държавата онагледява начина, по който провалът и кризата могат да предизвикат промяна и реформа.

Започнахме с агресивна политика за привличане на чуждестранни инвестиции, предлагайки нулева данъчна ставка за фирмите, както и субсидии и земя за строеж на фабрики. През следващите три десетилетия усъвършенствахме тази политика, отначало фокусирайки върху химическа индустрия и високите технологии, а в последно време върху финансовия сектор и международната търговия и услуги. Вече към средата на 80-те години станахме един от най-големите производители и износители на изчислителна техника в Европа. За да можем да се конкурираме със страни като Китай, през следващите години бяхме принудени да се преориентираме към по-високодоходни сектори и се насочихме към компютърен софтуейр и услуги. Първоначално целта на тази политика бе разкриването на нови работни места за населението страдащо от тежка безработица. Тази политика даваше дивиденди и в по-дългосрочен план, най-важният от които бе високият икономически ръст, въвеждането на новите технологии и развитието на ръководни и бизнес умения - може би най-невидимият, но и най-важен елемент.

През 60-те години преобладаващата част от населението напускаше училище на 14 годишна възраст - възрастта, от която образованието става платено. Едва по това време, много след като повечето от страните в Европа вече имаха безплатно образование, правителството реши да го въведе и в Ирландия. Това бе най-големият принос в повишаването на продуктивността и стандарта на живота. Тази политика претърпя развитие и след присъединяването ни към Европейската общност през 1973 г. След като започнахме да получаваме огромни суми по структурните фондове, а след това и по кохезионните, решихме да вложим по-голямата част от тях в образованието и повишаването на квалификацията. Успехът е налице, особено като се сравним със страни като Италия, Испания, Португалия и Гърция - страни, които решиха да инвестират предимно във физическа инфраструктура, като пътища и мостове. Според някои икономисти тази политика е имала решаващо значение за постигането на изключителния ни ръст през 90-те години.

Пак през 60-те години, започнахме да вдигаме тарифните бариери и да отваряме икономиката си. Най-важната стъпка в тази насока бе подписването на договор за свободна търговия с нашия най-близък съсед и основен пазар – Обединеното кралство. Втората бе присъединяването ни към Европейската икономическа общност през 1973 г., където по задължение трябваше да отворим пазара си за осемте ни партньори, колкото бяха на брой тогава. Последиците от това бяха разнородни. Погледнато от лошата му страна, ирландската индустрия тогава бе неефикасна и много от традиционните отрасли фалираха. Например, ние се гордеем, че първата фабрика за производство на автомобили Форд извън САЩ е била в Корк, южна Ирландия, където е роден бащата на Хенри Форд. Също така имахме силна текстилна и обувна индустрия. Всички те бяха заличени под натиска на международната конкуренция.

Но погледнато от добрата му страна, стъпването ни на Обединения пазар намали огромната ни зависимост от британския пазар и позволи развитието на нови пазари в Европа. Това направи Ирландия по-примамлива за чуждестранни инвестиции, особено от Америка, защото предлагаше излаз на европейския пазар.

Пряко свързано с това бе и сравнително ниското заплащане на труда в сравнение с другите ни европейски

партньори. Имаше глад за работни места, сериозен проблем с безработицата и едно от най-младите по възраст населения на Европа. През средата на 70-те години, една трета от населението ни бе под 15 години, а половината - под 25 години.

Изчезването на старата неефикасна промишленост и привличането на нови и модерни индустрии спомогна за разкриване на хиляди работни места, изискващи нови умения, и създаде високо-продуктивна, конкурентноспособна и съвременна икономика.

Друг фактор, който според мен бе важен за създаването на конкурентноспособна икономика, бе присъединяването ни към Европейския икономически и валутен съюз. Дисциплината, която ни бе наложена в този процес, спомогна за постигането на макроикономична стабилност, която е в основата на стабилния растеж, и за създаването на нискоинфлационна среда, така допринасяйки за вече утвърдения ни висок ръст на конкурентноспособност. Това илюстрира ползите от налагането на външни правила.

За нас еврото имаше пряка полза. Осигури ниски лихви. Намали несигурността, себестойността на транзакциите, както и риска за износители, вносители и инвеститори.

Всички тези причини ме карат да мисля, че вярната стратегия за България е да приеме еврото, колкото се може по-скоро. Въвеждането на валутния борд доказва, че страната може да се справи с тази задача.

Комбинацията от млада, добре-образована и сравнително евтина работна ръка, големият приток на инвестиции, предимно в печеливши сектори с висока добавена стойност, като химическия, фармацевтичния и новите технологии, както и дисциплината за влизане в Европейския икономически и валутен съюз създадоха условия за раждането на Келтския тигър - термин, който за първи път чух през 1995 г. и който бе използван, за да опише периода, характерен с бързия си растеж и продължил до преди две години. Нямам достатъчно време сега, за да обясня причините за настъпилия напоследък зимен сън на котката, но знам със сигурност, че това наистина е само зимен сън или в най-лошия случай - загуба на един от деветте й живота. Причините да бъда толкова сигурен са, че всички условия за създаването на Келтския тигър са налице и до днес. Също така съм сигурен, че след като отmine кризата - а това ще стане - ирландската икономика ще се отгласне от дъното и ще продължи да се радва на средни нива на растеж, някъде от порядъка на 4% годишно.

Убеден съм, че всички фактори, които изброих по-горе могат да гарантират подобен успех и в България.

Всъщност вярвам, че вие вече сте свършили най-тежката работа. Също така смятам, че България има едно значително преимущество пред Ирландия и това е нейното местоположение, факт който никой не може да отрече. България е разположена на важен кръстопът на Балканите и свързва Европа и Азия. Вашата държава със сигурност не е малък остров на северозапад от Европа, с водна бариера, която да ограничава свободното движение на стоки и капитали. По тази причина приоритетната задача на Правителството да завърши строителството на всички основни транзитни пътища, минаващи през територията на България е напълно разбираема.

Още повече, че през последните два десет години страната ви е свидетел на унищожаването на традиционните промишлености с неустойчиво развитие и растежа на чуждестранните инвестиции.

Превърнали сте България в атрактивно място за чуждестранни инвестиции посредством ниските нива на доходите и корпоративните данъци, както и относително ниските разходи.

Създали сте стабилна макроикономическа среда чрез успешното въвеждане на валутния борд. Приемането на еврото ще ускори този процес.

В резултат на тези мерки нивото на обществения дълг остава ниско, което ще помогне на България да преодолее кризата и бързо да се възстанови от нея.

Пред вас стои историческата възможност да трансформирате икономиката си, да увеличите производителността си и да повишите стандарта на живот чрез мъдрото използване на еврофондовете. Милиарди евро чакат да бъдат усвоени в предстоящите години.

Друг източник на правила на външна политика е изискването на Европейската Комисия за ускоряване процеса на реформите в България. Това не е „наказание” или „дискриминация”, както твърдят някои хора. Точно обратното – мъдра и полезна подкрепа. В Ирландия от опит знаем, че ЕК е най-добрият съюзник на по-малките страни-членки. Запомнете, те желат успеха на България и нещо повече, което се надявам да е очевидно - успехът ви ще бъде от полза за всички нас.

За нас ирландците, обучението и квалификацията бяха ключът към успеха. България може да инвестира

значителни ресурси в тези области през следващите няколко години, особено сега, когато има подкрепата на ЕС.

Така че, виждате колко много причини има за моя оптимизъм. Като дете на Келтския тигър знаех, че Балканският лъв може да стане реалност. Всеки българин е наясно какви са предизвикателствата пред страната и не подценявам трудностите, с които трябва да се справите. Всяко едно препятствие може да бъде преодоляно със смелост и упоритост, добродетели, присъствали неизменно в многогодишната и горда история на вашите земи.

Бих желал да звърша речта си като благодаря на Нов Български Университет и Професор Бакрачева за това, че допринесоха толкова много за сближаването на нашите Лъв и Тигър. Уверен съм, че това начинание ще бъде многократно възнаградено, ще увеличи престижа на Университета и ще прослави двата рунтави звяра. Желая на всички много успехи в бъдеще.

Благодаря ви за вниманието.

Благодарен съм на Албена и за ентузиазма и отдадеността, с които създаде връзки между НБУ и университети в Ирландия. Убеден съм, че нейните усилия ще бъдат възнаградени многократно и че ще донесат нови отличия за НБУ. Желая на нея и на университета много успехи през идващите години!

Благодаря ви.